

Vidéken hátrány társadalomtudósnak lenni

Kristó Gyula, a középkori magyar történeti tanszék professzora 1939-ben született, 1962 óta tanít az egyetemen. Munkássága gazdag és sokrétű: számos könyv és nagyobb tanulmány szerzője. Írásai a magyar középkor-kutatás önálló tudományos gondolkodású, markáns arcélű képviselőjét állítják elének.

— *Kutatásaid időben a magyar nép őstörténetétől (pontosabban, egyik könyved címét részben idézve, „Levedi törzsszövetségétől”) körülbelül Csák Mátéig terjednek. Nagy és fontos szakasza ez a magyar történelemnek, irodalma is hatalmas. Ilyen körülmények között, ilyen témákat kutatva: mit jelent számodra a könyvtár?*

— Csak közhelyeket tudnék mondani, ha a levegőt vagy a vizet említeném, így hát röviden csak annyit mondok: szinte mindent. Ennek a valóban nagy és fontos korszaknak az elmúlt évszázadok alatt hatalmas irodalma keletkezett, ezt a könyvtárak őrzik. De még a levéltári jellegű forrásanyag (az oklevelek) zömét is el lehet érni a könyvtárban a forráskiadványokban. A könyvtár tehát ezen a területen egyszerűen létszükséglet.

— *Mikor értek az első, mélyebb könyvtári benyomások? Kik vezettek be a „könyvtárhasználat” rejtelmeibe? Volt-e részüik ebben a könyvtárosoknak?*

— Úgynevezett „első generációs” értelmiségi vagyok. A könyv szeretete kisgyermek korom óta bennem élt, anélkül azonban, hogy — szerény jövedelmű munkáscsalád gyermeke lévén — valamiféle családi könyvtár alapjait megvehettem volna. Az orosházi középiskolás években akkori ginnáziumi igazgatóm igényes és jó ízléssel fejlesztett magánkönyvtára készítetett csodálatra, annak voltam rendszeres olvasója. De a könyvvel — mint nagy tömegben jelentkező, információkat hordozó anyaggal — csak szegedi egyetemi éveim alatt találkoztam. Noha már ekkor rendszeres látogatója voltam a szegedi könyvtárnak, ez az idő még a vizsgaidőszakok bűvöletében telt el, és inkább csak rácsodálkoztam a sok könyvre, semhogy krémjét izlelgettem volna. Az egyetem elvégzése után — más álláslehetőség híján — a történeti tanszékek könyvtárába kerültem könyvtáros-gyakornoknak; eredendően azért, mert éppen akkor kezdődött a tanszéki könyvtárban az állomány teljes revíziója. Harmincezernél több könyvet kel-

KRISTÓ GYULA
a történelem-
tudományok
doktora,
egyetemi tanár,
a szegedi
József Attila
Tudományegyetem
rektorhelyettese

lett hét hónap alatt kézbe venni csekély létszámú állományellenőrző és leltározó csoportunknak, itt még a csodálkozásra sem volt elég idő. Mindenesetre azzal a felbecsülhetetlen haszonnal járt ez a munka, hogy alapos tájékozottságot szereztem egy olyan tanszéki könyvtár állományáról, amelynek még ma is csak leltárkönyve van, de — a legújabb szerzeményekén kívül — semmiféle katalógusa nincs. A sportújságírásban kedvelt hasonlat szerint ekkor a zongorát cipeltem, s csak később, amikor már módom nyílt a kutatómunka végzésére, adatott meg a lehetőség, hogy játszhassam is a zongorán. Addigra viszont már a könyvtárhasználatot autodidakta módon elsajátítottam.

— *Hány könyvtárból tudod összeszedni a szakirodalmat? Van-e báziskönyvtárad, amely igényeid zömét ki tudja elégíteni? Megtalálod-e Szegeden azokat a könyveket, folyóiratokat, amelyekre rendszeresen szükséged van?*

— Bázis-könyvtáram három is van: a szegedi egyetemi könyvtár, a tanszéki könyvtár, valamint az elmúlt évtizedekben vásárolt, kapott könyvekből, különnyomatokból összeállt saját könyvtáram. Ez igényeim zömét ki tudja elégíteni, vagy még pontosabban fogalmazva: már a témaválasztáskor ügyelek arra, hogy olyan témát kutassak, amelyhez ezek valóban betölthetik a bázis-könyvtár szerepét. Nagyon keserves ugyanis a kutatás, ha a könyvek zömét csupán más városban vagy könyvtárközi kölcsönzés útján lehet megszerezni. Alig néhány olyan könyv, folyóirat akad, amelyre rendszeresen szükségem van, s amely Szegeden nincs meg. Ez esetben a xerox-, a lumoprint-másolat siet a kutató segítségére.

— A Tiszatájban a vidéki társadalomtudományi kutatások helyzetéről, lehetőségeiről folyó vitában te is megírtad, hogy vidéken társadalomtudósoknak lenni hátrány. Tehetnek-e valamit, s ha igen, mit a könyvtárak a „hátrányos helyzet” főlészámolásáért, illetve enyhítéséért? Milyen né kellene válnia a két szegedi nagykönyvtárnak, s mit kellene nyújtaniuk az országos jelentőségű, Budapesten levő könyvtáraknak?

— Valóban megírtam, mert magam is saját bőrömön tapasztalom: vidéken társadalomtudósoknak lenni bizonyos fokú hátrányos helyzetet jelent. Nem ritka eset, amikor a kutatás során hirtelen olyan könyvre (netán a téma szempontjából kulcsfontosságú könyvre) vagy folyóiratcikkre volna szükségem, ami Szegeden nem érhető el. Marad a fásasztó pesti út vagy az olykor érthetetlenül hosszadalmas könyvtárközi kölcsönzés. Ma is több olyan, belföldön kiadott, a könyvtárközi kölcsönzés keretében kért könyvre várok hónapok óta, amelynek Szegedre juttatása aligha tarthatna ilyen hosszú ideig. S közben a kutatás áll, vagy alig halad előre. Sok kellemetlenség forrása az is, hogy általában nagyon rövid időben szabják meg a könyvtárközi kölcsönzés révén a kérőhöz eljutott könyv használati idejét. Főleg a testes, idegen nyelvű kiadványok esetében bosszantó — és ugyanakkor neveléses is —, hogy a kézhez vettől számított pár nap múlva már lejár a határidő. Különösen tragikomikus, ha a nyár kellős közepén érkezik egyhetes határidővel, egyazon időpontban néhány könyv (amint erre éppen az elmúlt nyár szolgáltatott saját esetemben példát). Ami a pesti könyvtárakat illeti, számomra a legfájóbb csalódást mindig az okozza, ha éppen olyan könyvet szeretnék a nagykönyvtár olvasójában olvasni, amelyik külső raktárban van, s előkeresését csak másnapra vagy néhány nappal későbbre ígérjük. A két szegedi nagykönyvtárnak pedig minél több könyvet kellene megvennie, mind több folyóiratot járattatnia, hogy nagy biztonsággal megtalálható legyen az, amit a kutató ott keres. Dehát ez éppen olyan jámbor óhaj, s anyagiak híján megvalósíthatatlan utópia, mint a külső raktárak megszüntetése.

— Mint kutató, megfelelőnek tartod-e a magyar könyvtárügy mai szervezetét, ügyintézését, szolgáltatásainak körét, minőségét, gyorsaságát? Magyarán: ha egy-egy könyvtár önmagában nem is, a könyvtári szervezet egésze kielégíti-e a kutatói igényeidet?

— Nem tagadom, a pesti nagykönyvtárak közül vannak kedvelt és különböző okok miatt általam kevésbé látogatott

könyvtárak is. De egyetlen, még oly nagy könyvtár sem tudja önmagában kielégíteni azt az igényt, amit egy ilyen korszaknak — és nemzetközi vonatkozásainak — kutatása támaszt. A gyorsaságról már az előző kérdés kapcsán esett szó. Ugyancsak részint a gyorsaságot illeti, de a szolgáltatások körét is, hogy könyvtárainkban jobban kellene fejleszteni a gyorsmászoló apparátust, rövidíteni kellene a meglehetősen nagy várakozási időt, amire egy-egy könyv vagy cikk másoltatása során kárhozotva vagyunk. Mégis azt mondhatom: a könyvtári szervezet egésze lényegében fedezi kutatómunkám irodalomszükségletét. S amihez Magyarországon nem tudok hozzájutni (nemcsak és sokszor nem is elsősorban könyvhöz, hanem az új tudományos eredményeket tartalmazó kiadványokról tudósító információkhoz), azt alkalmanként külföldi útjaim során megszerzem.

— Nagyobb könyvtáraink — több-kevesebb rendszerességgel különféle könyveket, füzeteket is megjelentetnek (évkönyvek, bibliográfiák, kötetkatalogusok, különféle segédletek, esetenként forrásközlések stb.). Segítenek-e munkádban az ilyen könyvtári kiadványok?

— Mindaz, ami könyvészeti információt hordoz (bibliográfia, segédlet, katalógus), nélkülözhetetlen. A könyvtári kiadványok értekező részei csak akkor segítenek, ha éppen témámba vágó írást közölnek.

— A készülő, Szeged története című ötkötetes monográfia szerkesztője vagy, s ugyancsak te szerkesztetted az egyik kötetet is. Milyen tapasztalatokat szereztél a könyvtárról e minőségben? „Alá dolgoznak-e” a maguk eszközeivel a könyvtárak e fontos történelmi szintézis elkészítésének?

— A monográfia elkészítésében igen fontos szerepet játszik a Somogyi Könyvtár. Már lassan egy éve a Somogyi Könyvtár irányításával folyik a legfontosabb szegedi napilapok (Szegedi Híradó, Szegedi Napló, Délmagyarország, Szegedi Új Nemzedék stb.) repertóriumának készítése, alapvetően a monográfia igényeinek megfelelően. Egy hatalmas méretű szegedi adatbank alapjait veti meg a megfelelő levéltári kijegyzésekkel együtt ez a cédulázás. Emellett bibliográfiakészítéssel is segítségünkre sietett a Somogyi Könyvtár.

— Hosszú évekig a szegedi egyetemi könyvtár munkatársa voltam, te most a szegedi egyetem rektorhelyettese vagy. Nem állhatom meg tehát, hogy meg ne kérdezzem: az egyetem vezetése tud-e valamit tenni az egyetemi könyvtár raktár- és helyiség gondjainak megoldásáért? Egyáltalán: mik a terveitek?

— Az egyetemi könyvtár kinőtte a rendelkezésére álló teret, külső raktár mindeképpen szükséges. Korábban egy, a várostól távoli megoldással (falusi iskola bérlésével) próbálkoztunk, de ez nem volt járható út. Az egyetem vezetése a közelmúltban a könyvtár tőszomszédságában mintegy százezer kötet raktározására alkalmas raktártérről gondoskodott. Ez,

valamint a későbbi időben létesítendő újabb raktár enyhít az egyetemi könyvtár gondjain. Legalább ennyi gondot vetnek fel a tanszéki könyvtárak is, ahol szintén égető gond a raktározás. Az egyetemi könyvtár szakmai irányító szerepének fokozatos kiterjesztése a tanszéki könyvtárakra e téren is előrelépés lenne.

Lengyel András